SLOVO SE STALO TĚLEM

Původ materiálu
Marie Medková

Žalm 33,4.6 Neboť slovo Hospodinovo je přímé, v každém svém díle je věrný. Miluje spravedlnost a právo, Hospodinova milosrdenství je plná země. Nebesa byla učiněna Hospodinovým slovem, dechem jeho úst pak všechen jejich zástup.

Liturgické čtení-J 1,1-8

Klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- **autorství a zaměření evangelia** - podle J. Zumsteina (Slovo v setmělém světě, Mlýn 1995) je třeba autorství evangelia připsat janovské škole - jakémusi teologickému společenství, které promýšlelo dosavadní tradici o Ježíšovi a vykládalo ji pro společenství v poměrně specifických podmínkách - tzv. „janovské sbory". Tato společenství byla před nedávnem vyvržena ze synagogy, nalézalo se v něm nemálo bývalých učedníků Jana Křtitele, potýkalo se s pronásledováním, souvisejícím s prosazováním císařského kultu. Nejistota existence a ohrožení z vícero stran jsou tedy součástí oněch „temnot", do nichž přesto „svítí světlo“(v. 5).

- **hymnus J 1,1-18** - byl posluchačům evangelia pravděpodobně znám, v janovských obcích byl užíván. Evangelium otevírá zvláštní chvalozpěv o Kristu. Je formulován v množném čísle („my“- vv. 14 a 16), což dovoluje představu, že ho měli posluchači z bohoslužeb „zažitý“. Tento hymnus se teď stává osnovou zvěstování.

V souvislosti s dějinným pozadím to umožňuje pochopit hymnus nikoli jako spekulaci, odtrženou od konkrétních podmínek sboru a církve, ale právě naopak: evangelium otevírá vyznání, které proti konkrétním dějinným otřesům, svodům a nepřátelským tlakům staví vyznání Krista, kterého na jedné straně vidí v nejtěsnější souvislosti s Bohem - Otcem („v náruči Otcově“) a na druhé straně zpívá o tom, že zažíval odmítnutí od autorit společenských i náboženských („svět ho nepoznal ... jeho vlastní ho nepřijali“).

- **na počátku bylo slovo** - hymnus se přiznává ke „starozákonní“ osnově Božího jednání: když Bůh něco nového začíná, začíná to svým promluvením a oslovením. Tak povolal k víře Abrahama (Gn 12,1), tak povolal skrze Mojžíše Izrael na cestu z otroctví (Ex 3), a jako „oslovující“ a „povolávající“, „na cestu zvoucí“ Bůh povolal svými deseti slovy k existenci celé stvoření (Gn 1). A protože slovo tohoto Boha zve k naději a novému očekávání, skrývá v sobě i možnost skutečného života - života, který není koloběhem marnosti, nýbrž je prosvícen světlem, jež obstojí tváří v tvář každé temnotě. (1,4)

- **člověk jménem Jan (1,6-8)** - zařazuje Jana „Křtitele" (v tomto evangeliu není jmenován s tímto přízviskem) do správného poměru k Ježíši: Jan nebyl Mesiášem, ale ukazatelem k němu. Tato výpověď je vyznáním křesťanské „janovské“ víry: být správným „křtitelovcem“ (a v oněch sborech jich nebylo málo) znamená nechat si ukázat cestu k pravému světlu - pravému Mesiáši - Ježíši (srvn. J 1,15.20.29). Tento motiv je však možno ve vyprávění vypustit.

- **nepřijetí Ježíše** - je konstatováno na dvou rovinách - nepoznal ho „svět“ (kosmos) a nepřijali ho „jeho vlastní“. „Svět“, jak ho zažívají janovská společenství, se k nim staví odmítavě, ba nepřátelsky. Je to svět pozdního helénství, prolezlého pohanskými kulty, a zejména je to svět římského císařství s rostoucím kultem císaře, kvůli němuž jsou křesťané vystaveni pronásledování (J 15,18-25). Vánoční katechetické zpracování tady může pracovat s tím, že narozdíl od našeho obvyklého slavení vánočních svátků nechce evangelium podbudovávat či dokreslovat „rodinný a církevní sváteční dýchánek“, ale vybavuje otřesenou víru novou důvěrou v Kristovu jedinečnost a působnost právě uprostřed těch dějin, před nimiž do našich Vánoc utíkáme.

- **slovo se stalo tělem (v. 14)** - 14. verš můžeme v souvislosti s vánočními svátky slyšet jako „koncentrované vánoční krédo“. Představuje Ježíšovo narození jako **událost**: STALO SE. Vánoce se chtějí stát připomínkou události, kdy začala být opět aktuální Boží blízkost.

UDÁLOST ZAČÍNÁ A DĚJE SE V TĚLE. Na počátku Vánoc je narození, příchod jednoho těla do světa. Bůh - řečeno s evangelistou - nás miluje tělesně, nikoli platonicky - protože Bůh zamiloval nás v příběhu Ježíše Krista v těle přišlého. Narodil se Ježíš: Slovo o Boží lásce, slib naděje, ujištění, že Bůh díla rukou svých neopouští - se stalo tělem. V narozeném Ježíši vpadla tato slova do našeho světa, mezi naše lidská těla.

STALO SE TĚLO, KTERÉ **PŘEBÝVALO** - doslova „stanovalo a putovalo. Bůh Izraele a Otec Ježíše Krista je Bohem poutníků, ba sám je vlastně poutník. Sdílí se svým lidem útrapy cesty. A tak, když se slovo stalo tělem, ztělesnil ten narozený právě tu zvláštní Boží neusazenost. Nezajištěné putování mělo však trvalý a jasný směr: od člověka k člověku, od „jeslí“ až na kříž, šlo o to, aby mezi námi zakořenila MILOST A PRAVDA. MILOST - jako Boží dar svobody a naděje. Proto právě odsouzeníhodným stvořením v příběhu jednorozeného syna zaznívá „jdi a nehřeš víc“. PRAVDA - jako ujištění o spolehlivosti pozvání k následování. *Já jsem ta cesta i pravda i život* bude zvát ten, který nemá, kde by hlavu složil.

BYLO NÁM DÁNO UZŘÍT JEHO **SLÁVU**: Evangelista připomíná a vyznává, co se stalo, když jemu a jeho společenství do života vstoupilo slovo, jež se stalo tělem: Najednou ho museli vzít vážně. Stali se tvorstvem, které uzří zaslíbenou slávu blízkosti Hospodinova promluvení (srvn. Iz 40,5; 60,1nn)

- **jednorozený Syn nám o něm řekl -** dosl. „exegetoval“, vyložil. Příběh Ježíše (resp. příběhy Ježíšova těla mezi lidskými těly) je tím jediným správným vyprávěním o Bohu, kterého nikdo nikdy neviděl. Hymnus tu „novozákonně“ domýšlí, jak SZní svědkové dosvědčují Hospodinovo JMÉNO: Jsem Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův. Povaha díla (“příběh“) biblického Boha se nám odkrývá pouze v těch příbězích, s nimiž ho on sám spojil.

úskalí textu:

- žánr „hymnu“ se těžko předává. Můžete postupovat různými způsoby: zeptat se dětí, zda mají rády a dobře znají nějakou vánoční píseň. Pak jim oddíl J 1,1-18 předložit jako píseň „janovských sborů“ a nechat je porovnat, co je v které písni společné a čím se liší. Tato metoda může narazit na to, že čeští školáci jsou málo zvyklí „pracovat s textem“. Můžete však postupovat tak, že s dětmi zazpíváte jimi vybranou vánoční píseň a pak se jich zeptáte, co jim může dát, když jsou nemocné, když prožívají „šikanu“ve školce či ve škole, když ztratí kamaráda, naštvou maminku či tatínka (viz motivace). Tak jim umožníte prožít a pochopit, že vánoční důrazy míří doprostřed naší konfliktní všednosti.

Můžete také ve světle janovského hymnu a jeho důrazů vykládat klasické lukášovské vánoční evangelium. Tady ale bude třeba upozornit, že autoři Janova evangelia už nemají k římské říši tak pozitivní (či přinejmenším neutrální) vztah, jako Lukáš a Theofil k Augustovi. Stala se jim nepřátelským „světem“. Důraz na to, že se „slovo stalo tělem“ ovšem zůstává v obou textech, janovský to naopak ještě podtrhuje. Janovský obzor je temnější, o to víc v něm září sláva slova tělem učiněného.

Pokud byste chtěli text hymnu „převyprávět“, postupujte s maximální obezřetností, abyste neskončili u jakési všeobecné náboženské spekulace. Dosáhli byste přesně opaku toho, oč jde autorům evangelia. V tomto případě bude vhodné, když s použitím některého z výkladů Jana (viz Pomůcky) zapracujete i dějinnou situaci janovských sborů, do níž úvod evangelia promlouvá.

POMŮCKY

Jean Zumstein, Slovo v setmělém světě (Mlýn 1995)

obrázek člověka či společenství v nesnázích, pronásledování a pod.

motivační uvedení do příběhu:

Požádejte děti, ať samy vyberou vánoční píseň, kterou mají rády, zazpívejte ji s nimi a pak se jich zeptejte, co jim ta píseň může dát, když jsou nemocné, když prožívají „šikanu“ ve školce či ve škole, když ztratí kamaráda, naštvou maminku či tatínka ...

osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Předkládáme pouze osnovu pro ml. šk. věk. Poznámky ke způsobům vyprávění - viz úskalí. Body IV a V lze pojmout v naprosté stručnosti.

I. Motivace - jaké máte rády vánoční písně?

II. Co nám tato píseň říká v konkrétní životní nouzi

III. Hodí se zpívat si „vánoční písně“ v nevánočních poměrech?

IV. Nevánoční nouze janovského společenství

V. Zvěst o Ježíšově narození znamená, že Ježíš tuto nouzi sám prožívá a uprostřed ní rozsvěcuje světlo

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

- tady bych to nechal na autorce vyprávění - ať si sama komentář napíše, osnovou může být její osnova.

I.Motivace

II.Na počátku bylo Slovo

III.Tma nepohltila světlo

IV.Člověk jménem Jan

V. Nepřijatý

VI. Slovo se stalo tělem

Převzato z vyprávění Marie Medkové, komentář není.

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Říkáte si nějakou průpovídku, když se vám ostatní děti smějí? Zpíváte si, když jdete večer do sklepa? Máte nějakou písničku, která vám dává radost, když jste smutní? Která vám pomáhá, když se bojíte? Začátek Janova evangelia je právě taková píseň proti strachu. Ne kouzelné zaříkadlo, ale písnička naděje.

Křesťané ze sborů, kde píseň vznikla, se měli čeho bát. Neměli je rádi Římané, protože se neklaněli císaři jako bohu. Uznávali jenom jediného Boha a za to byli často vězněni a trestáni. Neměli je rádi ani Židé, kteří je pokládali za nežádoucí sektu. Křesťané byli menšinou, které se mnozí posmívali pro jejich zásady, učení a chování. Proto si potřebovali pro posilu a útěchu připomínat Boží lásku.

Jak? Právě touto zvláštní písní o Ježíši. Připomínala křesťanům, že se nemusí bát ve světě, který je pronásledoval. A hlavně PROČ se nemusí bát. Ta píseň je vlastně takové shrnutí evangelia - dobré zprávy o Boží lásce. Je to vyznání.

II. NA POČÁTKU BYLO SLOVO

Pamatujete si, jak začíná Starý zákon? Na počátku stvořil Bůh nebe i zemi. Vydal pokyn a stalo se. Proto i naše píseň začíná: Na počátku bylo Slovo a bylo Boží. Všimněte si, že když Bůh ve Starém zákoně něco nového začíná, vždycky někoho osloví. Třeba na Mojžíše promluvil skrze hořící keř. Zve člověka: „Pojď, vydej se se mnou na novou cestu. Dávám ti příležitost začít.“

Boží slovo znamená naději. Otvírá novou budoucnost. Není to jen kousek věty, částečka řeči, jak ji známe. Boží slovo je impulsem k utváření našeho světa. Když Bůh promluví, je to zásah do našeho světa. Něco se stane, něco nového se děje. Znamená to, že Boží slovo je stále přítomno ve věcech, které vidíme kolem sebe.Vloží do věcí život, aby mohly plně existovat. Jejich kořen, pramen vyšel z Boha, z toho, který je mocnější než my.

Slovo ale není magické zaklínadlo, které bychom mohli použít, kdybychom snad také chtěli něco stvořit. Nelze odlišit, odpárat od Boha samotného.

Slovo způsobilo i náš život, skutečný život, ve kterém nejde jen o přežívání lidského rodu (abychom jeli, pili a měli děti), ale o život plný radosti a lásky k sobě navzájem i k Bohu. Bohu na nás záleží, proto k nám mluví. A to je pro nás nadějí v těžkých chvílích útisku nebo třeba nemoci.

III. TMA NEPOHLTILA SVĚTLO

Stalo se vám někdy, že nešla elektrika a svítili jste doma baterkou nebo svíčkou? Čeho bylo v místnosti víc – světla nebo stínu a tmy? Nebáli jste se, že dojdou baterky nebo dohasne svíčka dřív, než zase půjde elektřina? Bylo fajn, že jste doma měli baterku nebo svíčku, když nebylo dost světla?

Podobně se křesťané v písni radují, že to Slovo ani uprostřed nejčernějších temnot nezahynulo. I když vypadá male a bezvýznamně, jako svíčka proti žárovce. Nerozplynulo se, vítr ho nerozfoukal, ale žije dodnes. I uprostřed pronásledování a nepřátelství sousedů. Není to náhoda, ale Boží práce - podpora a péče.

IV. ČLOVĚK JMÉNEM JAN

A píseň pokračuje. Od počátku světa se najednou dostáváme k Janovi. Kterému Janovi? Je to Jan Křtitel. Prorok, který žil v poušti a mluvil k lidem u Jordánu o přicházejícím mesiáši. Mezi křesťany sborů, kde tato píseň vznikla, bylo mnoho posluchačů Jana Křtitele. Nejprve přišli za Janem a poslouchali, co říká. Neučil je vědomostem. Vedl je k pokání. Nechtěl však, aby zůstali u něho, aby třeba založili Školu Jana Křtitele. Ukazoval dál. Byl jako směrovka. Jako prst ukazující na Ježíše. Nezvěstoval sám sebe, ale Ježíše. On je tím světlem, které od Boha přišlo na svět.

V. NEPŘIJATÝ

Jan oznamoval příchod mesiáše – světla světa. To znamená příchod toho, kdo bude uskutečňovat Slovo. A tak se stalo. Přišel Ježíš. Setkání s ním přinášelo a přináší lidem nový život. Někomu zdraví a život, jako třeba dceři představeného synagogy Jaira. Jinému nové životní hodnoty, jako třeba celníkovi Zacheovi. Ale nejen jim.

Ježíšova nabídka života platí pro všechny. I když ji nepřijmou všichni. Tak jako nepřijali Ježíše. Ačkoliv byl Božím synem a byl nejblíž pramenu celého světa, zdroji dobrého a plného života, nesetkává se s vřelým uvítáním a otevřenou náručí. Mocným lidem dokonce připadá, že jeho nabídka radosti a vzájemné lásky pro všechny může být nebezpečná.

Ale přece tu jsou i ti, kteří se otevřeli Ježíšovým slovům o lásce a odpuštění a přijali dar ochrany a lásky od Boha. Obraceli se od té chvíle k němu a brali ho jako závazné pravidlo pro svůj život. Takové lidi nazývá Janovo evangelium Božími dětmi, protože se při setkání s Bohem znovu narodili. Ale jejich mysl se otevřela Božímu lásce a pravdě. Začali nový život. Nejednali, jak by jim radili lidé, ale jak by radil Bůh – jejich Otec. A to byla tak velká změna, jako kdyby se znovu narodili.

VI. SLOVO SE STALO TĚLEM

V Ježíšově osobě přišla do světa Boží milost a pravda. Bůh je tady s námi. Bůh vstoupil do světa tou nejobyčejnější cestou. Narodil se. Není to úplně protismyslné? Vždyť Bůh je mimo svět, je nad světem, je ten nejmocnější. A teď k nám přichází jako člověk. Jak je to možné? Vždyť takhle přišel o všechnu svou moc! Byl jako my – měl hlad, žízeň, a třeba vyrážku. Není to potupa?

Tak nám Bůh ukazuje, v čem spočívá největší moc. V pravdě, lásce a milosti. Ty mají sílu, i když jsou přítomny v tom nejubožejším ze všech lidí. Jsou mocnější než všecko ostatní. Mocnější než tělo člověka, jeho svaly, jeho inteligence, schopnosti nebo majetek.

Božím příchodem na svět mohli lidé spatřit Boží slávu na vlastní oči. Bůh přišel mezi lidi. Stal se jedním z nich, se všemi obtížemi a radostmi. Když se Ježíš měl narodit, anděl ho ohlašoval jménem Immanuel, to znamená „Bůh s námi“. V Ježíši nás Bůh ujišťuje, že je skutečně s námi. Vždycky. Když je nám dobře i když je nám strašně úzko.

MODLITBA

Náš Otče, někdy se nám zdá, že se všechno kazí. Máme pocit, že všichni jdou proti nám. Ty jsi ale s námi. Ujišťuješ nás o tom stále znova. Jsme nedůvěřiví, ale ty se nezlobíš. Pochybujeme a ty nás stále znovu posiluješ. Děkujeme za tvé Slovo. Děkujeme, že smíme být tvými dětmi. Děkujeme za odpouštění. Amen

podněty pro rozhovor:

- hodí se vyprávět o Ježíšově příchodu do světa jindy než o Vánocích? Myslíte, že by ho bylo vhodné vyprávět také někomu nemocnému - člověku, kterého vyhodili z práce - člověku, kterého zbili skinheadi - šikanovanému spolužákovi - dětem, jejichž rodiče se rozvedli? Co důležitého by z toho vyprávění mohli pro sebe uslyšet?

- zůstaly by Vánoce Vánocemi i bez stromečku, dárků, salátu a ryby?

- co nás Janova píseň učí o Ježíši?

- jakému období se u nás říká „temno“? V čem byla temná doba komunismu? Myslíte, že dnes lidé také prožívají nějaké temnoty?

- máme se zajímat o to, jaké temnoty prožívali křesťané a sbory, kterým bylo psáno Janovo evangelium? (vyhnání ze synagogy, pronásledování od římských úřadů, byli posmívanou menšinou ve svém „světě“)

- vzpomenete si, v kterých biblických příbězích se objevuje scéna s klaněním? Myslíte, že nějak s Janovou písní o Slovu souvisejí? (např. Josef a jeho bratři, královna ze Sáby a Šalomoun, mudrci, přicházející k narozenému Ježíši aj.)

Odkaz na pracovní list

V 1 Slovo se stalo tělem

Odkaz na píseň

Vítr se ztiší, přestane bouřit moře

Narodil se Kristus Pán, veselme se

Zněl pláč v noci té (SV396)

Cílová skupina

Školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo

Téma

Vánoce

Biblický odkaz (kat)

Jan 1,1–18